

Влада Републике Србије

*Канцеларија
за придруживање
Европској унији*

ПРОЦЕС СТАБИЛИЗАЦИЈЕ И ПРИДРУЖИВАЊА

Влада Републике Србије
Канцеларија за придруживање
Европској унији

**ПРОЦЕС
СТАБИЛИЗАЦИЈЕ
И ПРИДРУЖИВАЊА**

УВОД	3
ИНИЦИЈАТИВЕ ЕУ ПРЕМА РЕГИОНУ ЈИЕ	4
ЗАЈЕДНИЧКА КОНСУЛТАТИВНА РАДНА ГРУПА, УНАПРЕЂЕНИ СТАЛНИ ДИЈАЛОГ	9
АКЦИОНИ ПЛАН ЗА ХАРМОНИЗАЦИЈУ ЕКОНОМСКИХ СИСТЕМА	11
ЕВРОПСКО ПАРТНЕРСТВО	13
СТУДИЈА ИЗВОДЉИВОСТИ	15
ПРЕГОВОРИ О ПОТПИСИВАЊУ СПОРАЗУМА О СТАБИЛИЗАЦИЈИ И ПРИДРУЖИВАЊУ	17
ПРИКАЗ СПОРАЗУМА О СТАБИЛИЗАЦИЈИ И ПРИДРУЖИВАЊУ	19
ТРОШКОВИ И ДОБИТИ ОД СПОРАЗУМА О СТАБИЛИЗАЦИЈИ И ПРИДРУЖИВАЊУ	28
ПРОГРАМ ПОМОЋИ ЕУ У РЕАЛИЗАЦИЈИ ПСП (Помоћ Европске заједнице у обнови, развоју и стабилизацији – КАРДС, New Neighbourhood Initiative)	29
ЗАКЉУЧАК	32

Процес стабилизације и придруживања (ПСП) представља посебну врсту регионалног приступа ЕУ државама западног Балкана. Албанија, Босна и Херцеговина, Република Македонија, Хрватска, Србија и Црна Гора по први пут имају прилику да, на темељу њима прилагођеног приступа, постану пуноправне чланице ЕУ. Особеност овако установљеног регионалног приступа је у његовој прилагођености ситуацији у свакој од поменутих пет земаља. На тај начин, судбина успешних држава није условљена позицијом региона као целине. Процес стабилизације и придруживања предложила је 26. маја 1999. године Европска комисија за Босну и Херцеговину, Хрватску, Србију и Црну Гору, Републику Македонију и Албанију. ПСП је основан са циљем да се ојача постојећи регионални приступ ЕУ превасходно за поменутих пет држава региона западног Балкана. Прави начин да се унапреде односи са сваком од земаља јесте да се са њима успостави посебна врста уговорних односа. Споразуми о стабилизацији и придруживању (ССП) скројени су по мери поменутих држава, имајући у виду специфичности сваке државе понаособ. Рок за почетак преговора о закључивању ССП и његову реализацију разликује се од случаја до случаја. Када се ови показатељи узму у обзир тешко је претпоставити датум када ће регион западног Балкана као целина бити део ЕУ.

ПСП поред великог броја подстицаја, пре свега финансијско-материјалне природе, поставља одређене економске и политичке услове. Захтеви за приступање Европској унији, који су постављени државама средње и источне Европе, постављени су и пред државе западног Балкана. Реч је о тзв. Копенхагенским критеријумима, које је дефинисао Европски савет на самиту у Копенхагену 1993. године и који су утврђени у члановима 6. и 49. Уговора о ЕУ. То значи да државе западног Балкана морају да усмере свој политички, економски и институционални развој према вредностима и моделима на којима се темељи ЕУ: демократији, поштовању људских права и тржишној привреди. Нешто касније, поменути критеријуми за приступање ЕУ допуњени су закључцима Савета за општа питања (*General Affairs Council*) из 1997. године, те саопштењем Европске комисије из маја 1999. године, којим се већ постојећи критеријуми допуњују потпуном сарадњом са међународним трибуналом у Хагу, као и стварањем реалних шанси за повратак избеглица и интерно расељених лица. Један од најзначајнијих политичких услова јесте појачана сарадња свих држава у региону по моделу који је карактеристичан за ЕУ. Инструменти помоћу којих Европска комисија прати развој у поменутих областима јесу годишњи извештаји Комисије за сваку државу појединачно, регионални извештај, као и новоуведени механизам Европског партнерства, који се заснива на партнерству у приступању (*Accession Partnership*), осмишљеном за државе средње и источне Европе.

ИНИЦИЈАТИВЕ ЕУ ПРЕМА РЕГИОНУ ЈИЕ

Европска унија данас (25 држава-чланица)

1996 – РАЈОМОНСКИ (ROYAUMONT) ПРОЦЕС

Прва иницијатива ЕУ усмерена према стабилизацији ЈИЕ била је Рајомонски процес. Рајомонски процес покренут је у децембру 1996. године за време француског председавања ЕУ, са циљем давања подршке спровођењу Дејтонско-париског мировног споразума. Процес се усредсредило на промоцију регионалних пројеката у области грађанског друштва, културе и људских права. Сада је Рајомонски процес задужен за унапређење међупарламентарне сарадње међу државама западног Балкана у оквиру Пакта стабилности у југоисточној Европи.

1997 – РЕГИОНАЛНИ ПРИСТУП

У априлу 1997. године Савет министара Европске уније прихватио је регионални приступ, успоставивши на тај начин политичке и економске услове за развој билатералних односа са пет земаља региона – Албанијом, Босном и Херцеговином, Хрватском, Србијом и Црном Гором (тада СРЈ) и Републиком Македонијом. Услови укључују поштовање демократских начела, људских права, владавину права, заштиту мањина и реформе, са циљем стварања тржишне привреде и унапређења регионалне сарадње.

1999 – ПРОЦЕС СТАБИЛИЗАЦИЈЕ И ПРИДРУЖИВАЊА

Комисија ЕУ је 26. маја 1999. године предложила успостављање Процеса стабилизације и придруживања за Албанију, Босну и Херцеговину, Хрватску, Србију и Црну Гору (тада СРЈ) и Републику Македонију. ПСП даје нови оквир за развој односа између тих држава и Европске уније. Процес стабилизације и придруживања укључује:

- склапање Споразума о стабилизацији и придруживању;
- асиметричне трговинске повластице и друге економске и трговинске односе;
- економску и финансијску помоћ (КАРДС, буџетска помоћ и подршка платном билансу);
- хуманитарну помоћ избеглицама, и
- сарадњу на подручју правосуђа и унутрашњих послова и развој политичког дијалога.

Табела 1 Статус односа држава западног Балкана и ЕУ

	ДРЖАВА	ПОЗИЦИЈА У ПСП
1.	<i>АЛБАНИЈА</i>	Од јануара 2003. до марта 2004. године одржано је девет рунди преговора о закључењу. Неопходна је адекватна имплементација законодавства.
2.	<i>БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА</i>	Европска комисија је 18.11.2003. г. усвојила Студију изводљивости. Утврђено је 16 приоритета пре него што буде изречена препорука да је БиХ спремна да започне преговоре о потписивању ССП.
3.	<i>ХРВАТСКА</i>	Хрватска је 29.10.2001. године потписала ССП, а 20.2.2003. г. поднела је захтев за прикључивање ЕУ. Савет је априла 2003. г. затражио да Комисија саопшти мишљење о хрватској кандидатури. Априла 2004. г. Комисија се позитивно изразила о хрватској кандидатури (позитиван АВИ).
4.	<i>МАКЕДОНИЈА</i>	Македонија је потписала ССП 9.4.2001. године, а кандидатуру за чланство је поднела 23.3.2004. године.
5.	<i>СРБИЈА И ЦРНА ГОРА</i>	Европска комисија је почела рад на Студији изводљивости током јесени 2003. године. Од СЦГ се очекује да доследно испуњава међународне обавезе и да у потпуности примени Акциони план о хармонизацији економских система Србије и Црне Горе.

1999 – ПАКТ СТАБИЛНОСТИ ЗА ЈУГОИСТОЧНУ ЕВРОПУ

Пакт стабилности за југоисточну Европу је иницијатива Европске уније прихваћена 10. јуна 1999. године у Келну. Његов циљ је да обезбеди мир у региону, стабилност и економски развој. По својој структури, Пакт стабилности није директан инструмент Европске уније, али ЕУ даје највећи допринос његовом раду. Он представља оквир за сарадњу између Европске уније, Сједињених Америчких Држава, Русије, Јапана, земаља југоисточне Европе, Турске и других земаља, укључујући регионалне и међународне финансијске институције.

У раздобљу од 1989. до 1990. године тадашња Европска заједница је морала да изради стратегију подршке заштити и подстицању економских и демократских реформи у земљама средње и источне Европе које су се дистанцирале од совјетског блока, а непосредно потом суочиле и са његовим распадом. Европска заједница се определила за развој уговорних односа са тим земљама.

ЕУ успоставља неколико различитих уговорних аранжмана са државама које нису чланице ЕУ. Ти уговори се разликују како по садржају, тј. правној материји тако и по титуларима предвиђених права и обавеза.

УГОВОР О ПРИДРУЖИВАЊУ

Уговор о придруживању је уговор између ЕУ и трећих држава, и заснива се на члану 310. Уговора о Европској заједници. Поред тога ова врста уговора представља правни основ за још тешњу сарадњу са државама којима је циљ чланство у ЕУ. Уговори о придруживању су познати и као Европски споразуми.

СПОРАЗУМИ О ЈЕДИНСТВЕНОМ ЕКОНОМСКОМ ПРОСТОРУ (European Economic Area – EEA)

Као што сам назив каже, циљ ових уговора јесте да се јединствено тржиште ЕУ пренесе и на државе које нису чланице ЕУ, а могле би постати у веома кратком року, јер задовољавају највећи део економских критеријума за чланство. Споразум о јединственој економској области закључен је са чланицама ЕФТА – Норвешком, Исландом и Лихтенштајном.

Табела 2 Државе ЕФТА које су приступиле ЕЕА

Држава	Година приступања ЕЕА	Број становника (у мил)	Површина (у км ²)
Исланд	1994	0,3	103.000
Лихтенштајн	1994	0,03	160
Норвешка	1994	4,4	323.900
Укупно		451,33	4.404.364

СПОРАЗУМИ О ПАРТНЕРСТВУ И САРАДЊИ

Споразуми о партнерству потписани су са државама које су чланице Заједнице независних држава (Јерменијом, Азербејџаном, Белорусијом, Грузијом, Казахстаном, Киргистаном, Молдавијом, Русијом, Украјином, Узбекистаном и Туркменистаном). Овај споразум потписан је и са Монголијом још 1993. године. Ради се о билатералним уговорима који се потписују на десет година и који регулишу политичке, економске и трговинске односе ЕУ са наведеним државама.

Табела 3 Споразуми о партнерству и сарадњи

ДРЖАВА	СТУПИО НА СНАГУ
Јерменија	1. јул 1999.г.
Азербејџан	1. јул 1999.г.
Белорусија	Потписан марта 1995. године, али још увек није на снази. Ни Привремени споразум (<i>Interim Agreement</i>) није на снази.
Грузија	1. јул 1999.г.
Казахстан	1. јул 1999.г.
Киргистан	1. јул 1999.г.
Молдавија	1. јул 1998.г.
Русија	1. децембар 1997.г.
Туркменистан	Потписан у мају 1998. године али још увек није ступио на снагу. Ни Привремени споразум (<i>Interim agreement</i>) није на снази.
Украјина	1. март 1998.г.
Узбекистан	1. јул 1999.г.
Монголија	Споразум о трговини и сарадњи потписан је у марту 1993. године.

СПОРАЗУМ О СТАБИЛИЗАЦИЈИ И ПРИДРУЖИВАЊУ

ССП представља врсту уговора који је део регионалне стратегије ЕУ за регион западног Балкана. Потписивање ССП предвиђено је за пет земаља региона и то: Албанију, Босну и Херцеговину, Хрватску, Републику Македонију и Србију и Црну Гору. Са политичке и економске тачке гледишта, овај приступ се ослања на модел који је употребљен за обнову западне Европе

после Другог светског рата, с једне стране, а с друге на политику коју је тадашња Европска заједница усвојила према земљама средње и источне Европе после слома комунизма 1989. године.

УГОВОР О САРАДЊИ У РАЗВОЈУ

Ова врста уговора потписана је између ЕУ и држава Магреба (Алжир, Мароко и Тунис), потом Машрега (Египат, Либан, Сирија и Јордан) и Котоноа (афричко-пацифичко-карипске државе). Првобитно поље сарадње ЕУ са наведеним државама је проширено новембра 2000. године и данас се односи на сарадњу у следећим областима: трговина, макроекономска помоћ, институционална доградња, саобраћај, одржив сеоски развој и безбедност хране, регионалне интеграције.

ЗАЈЕДНИЧКА КОНСУЛТАТИВНА РАДНА ГРУПА И УНАПРЕЂЕНИ СТАЛНИ ДИЈАЛОГ

Придруживање Државне заједнице Србија и Црне Гора Европској унији одвија се кроз Процес стабилизације и придруживања. Кључни инструмент овог процеса, поред финансијске помоћи КАРДС и трговинских преференцијала¹ (повластица) за тржиште ЕУ, јесте Споразум о стабилизацији и придруживању (ССП). ССП одражава решеност земље потписнице да, након прелазног периода, оствари формално придруживање ЕУ. То је први узајамно обавезујући правни акт који се потписује са ЕУ. ССП се заснива на постепеном увођењу зоне слободне трговине са Европском унијом (виши степен економске сарадње од аутономних трговинских мера, јер представља уговорни однос који се не може једнострано опозвати), као и на спровођењу реформи, са циљем приближавања политичким, правним и економским стандардима ЕУ. Због чињенице да Споразумом о стабилизацији и придруживању земље потписнице постају придружене чланице ЕУ и започињу неповратан процес интеграције, Европска унија посвећује велику пажњу проценама и припремама сваке земље пре него што јој понуди овакав инструмент и уђе са њом у уговорне односе.

На почетку Процеса стабилизације и придруживања, Европска комисија и земља која тежи придруживању ЕУ оснивају **Заједничку консултативну радну групу** (ЗКРГ). ЗКРГ је механизам који омогућава Комисији и земљи која је у процесу придруживања да сагледају ситуацију у вези са бројним областима друштвеног и привредног живота, као и да промовишу делотворније приближавања стандардима ЕУ у тим областима. На сваком састанку ЗКРГ усвајају се заједничке препоруке, које представљају обавезујуће смернице за даље приближавање стандардима ЕУ.

Европска комисија и СЦГ (у то време СРЈ) одржали су пет састанака у оквиру ЗКРГ. Састанци су се састојали из два дела. Први је био посвећен анализи политичких и економских реформи, регионалној сарадњи и поштовању међународних обавеза. Други део је био посвећен анализи појединачних сектора привреде и друштва.

Након рада Заједничке консултативне радне групе наступила је дуга пауза у званичном дијалогу, посвећена припремама СРЈ за Споразум о стабилизацији и придруживању. Због кашњења у доношењу Уставне повеље и стварања државне заједнице Србија и Црна Гора дошло је и до померања свих рокова везаних за процес придруживања. У светлу ових околности, у периоду од јула 2002. до јула 2003. године, одржана су три незванична састанка представника Европске комисије и држава-чланица и представника Државне заједнице Србија и Црна Гора, и тада је обострано оцењено да је потребно и корисно имати формалне састанке који ће омогућити даљи напредак сарадње и припрему за Споразум о стабилизацији и придруживању. Том приликом је договорено да

¹ АТМ – једнострано одобрени бесцарински увоз из земаља западног Балкана на тржиште ЕУ.

се сарадња настави у оквиру новог механизма, под називом **Унапређени стални дијалог** (УСД). УСД се суштински не разликује од ЗКРГ. Уведен је у односе ЕУ и СЦГ како би се додатно осигурала позитивна оцена у Студији изводљивости и искористило време до отпочињања преговора о ССП за додатне стручне консултације и помоћ.

Први састанак ЕУ и СЦГ у оквиру УСД, посвећен правосуђу и унутрашњим пословима, одржан је 2. јула 2003. године у Београду, и представљао је нови почетак у оцењивању процеса политичких, економских и институционалних реформи на стручном нивоу. Иначе, оцену заједнички дају Европска комисија и Србија и Црна Гора ради састављања препорука о реформама, као и ради пружања подршке напретку наше земље у Процесу стабилизације и придруживања. Европска унија је још једном подвукла значај поштовања Уставне повеље, нарочито у погледу уставних надлежности у вези са питањима о којима се расправљало на овом састанку. Уставна сигурност је од виталног значаја, између осталог, за унапређивање међународних односа, ефикасан рад институција и владавину права. На првом састанку УСД формулисане су посебне препоруке из области правосуђа и унутрашњих послова. Следећи састанак у оквиру УСД заказан за 27. и 28. октобар 2003. године био је посвећен економским темама.

Важно је поменути да је након четвртог састанка ЗКРГ дошло до квалитативне промене у припреми састанака са ЕУ. До тада је координацију и организацију вршила Канцеларија СЦГ за придруживање ЕУ. Након тога организацију и координацију свих послова и питања која се односе на Србију преузима најпре Сектор за европске интеграције Министарства за економске везе с иностранством, а од 4. марта 2004. године Канцеларија за придруживање Европској унији Владе Републике Србије. Канцеларија СЦГ за придруживање ЕУ наставља да обавља логистичке послове и координацију извештавања две чланице Државне заједнице, као и да извештава о надлежностима из домена Савета министара, пре свега о питањима одбране и регионалне сарадње.

Од успостављања Државне заједнице Србија и Црна Гора, усаглашавање интереса између Србије и Црне Горе у вези са придруживањем ЕУ обављало се кроз мешовиту радну групу две чланице државне заједнице. То се, пре свега, односи на израду и контролу спровођења Акционог плана хармонизације економских система држава-чланица Државне заједнице Србија и Црна Гора. Усаглашавање економских система предвиђено Акционим планом, постављено је као предуслов за позитивну оцену коју Комисија треба да да у Студији изводљивости (видети поглавље о Акционом плану).

Европска комисија такође објављује Годишње извештаје о напретку у Процесу стабилизације и придруживања. Извештај има општи део, у коме се оцењује напредак Процеса у целом региону западног Балкана, као и посебне делове који описују развој у протеклој години у појединим земљама, укључујући Србију и Црну Гору. У трећем извештају о ПСП Србије и Црне Горе, објављеном марта 2004. године, Комисија је похвалила економске и политичке реформе у земљи, али је истакла да пун потенцијал Процеса стабилизације и придруживања није искоришћен. Значајан напредак је постигнут у области поштовања људских и мањинских права, као и у регионалној сарадњи, али још увек велики посао предстоји у изградњи институција државе. Наглашене су отежавајуће околности које спречавају бржи напредак СЦГ ка ЕУ и оне су познате широј јавности (дословно и доследно спровођење Акционог плана, сарадња са Хашким трибуналом, буџетски и трговински дефицит, слабости у слободном кретању робе, услуга и капитала).

АКЦИОНИ ПЛАН ЗА ХАРМОНИЗАЦИЈУ ЕКОНОМСКИХ СИСТЕМА

Закон о Акционом плану хармонизације економских система држава-чланица Државне заједнице Србија и Црна Гора, ради спречавања и уклањања препрека слободном про- току људи, робе, услуга и капитала, Народна скупштине Републике Србије усвојила је 1. јула 2003. године. Преговори експертских тимова две републике за усаглашавање еко- номских система трајали су скоро годину дана, а основа за преговоре биле су: Уставна повеља државне заједнице Србија и Црна Гора, интереси две републике (за Републику Србију, формулисани кроз Платформу за преговоре експертског тима Владе Репу- блике Србије са представницима Владе Републике Црне Горе у вези са спровођењем Акционог плана хармонизације два економска система, коју је Влада РС усвојила у новембру 2002. године), као и преузете обавезе проистекле из већ потписаних спора- зума, нарочито имајући у виду будуће преговоре за приступање Светској трговинској организацији (СТО) и Европској унији.

Основни циљ хармонизације био је да се у оквиру Државне заједнице усагласе прописи у области заједничког тржишта СЦГ, а да би се деблокирао процес приступања ЕУ и СТО.

Акциони план хармонизације економских система обухвата хармонизацију у четири области: слободан проток роба, услуга, капитала и људи – при чему су за сваку од наве- дених области дефинисани циљеви хармонизације, остварене и планиране мере хармо- низације, са временским роком њихове примене и надлежним институцијама.

Прелазни рок за примену решења из Акционог плана утврђен је на три године, са могућношћу продужења на још две године за поједине области (хармонизација нивоа царинских стопа за 56 пољопривредних производа, хармонизација увозних дажбина, квантитативних ограничења и мера са еквивалентним ефектом) уз сагласност обеју страна. Такође је са окончањем дефинисаних прелазних периода предвиђено и укида- ње административне царинске линије између република.

МОДЕЛ ДВОСТРУКОГ КОЛОСЕКА ЗА СЦГ

Основни циљ хармонизације економских система Србије и Црне Горе био је да се или омогући неометано кретање роба или олакша интерно кретање роба, услуга, људи и капитала, и тиме фактички створи царинска унија две државе, односно јединствен спољни царински и спољнотрговински режим, што је предуслов даље интеграције Србије (и Црне Горе) у европске и светске институције и токове.

Услед немогућности приближавања опречних интереса и проналажења компромисних решења, у појединим областима су у току преговора изостала решења која би задово- љила наведени циљ кад је реч о хармонизацији економских система. Стога је из Акци-

оног плана изостало неколико области које захтевају макар минимум координације између две државе-чланице да би унутрашње тржиште могло да функционише. Већина решења предвиђа усаглашавање прописа, али не и јединство спољнотрговинског система и спољнотрговинске политике. Поред тога, постоји и изражен проблем институционалног карактера, односно одсуство функционалних институција система које могу адекватно да комуницирају са међународним организацијама Европском унијом и (СТО) и да истовремено обезбеђују слободно кретање капитала, услуга, роба и људи. Нефункционалност заједничких институција и непоштовање рокова предвиђених Акционим планом нарочито је дошло до изражаја на петом састанку Унапређеног сталног дијалога одржаном у Подгорици. Том приликом је констатован веома мали напредак у формирању заједничких институција државне заједнице као и спровођењу Акционог плана хармонизације економских система. Свесни те чињенице представници Европске комисије након консултација са представницима држава-чланица СЦГ у Брисел су се вратили са предлогом решења готово двогодишње кризе у функционисању државне заједнице. Неформални састанак министара спољних послова ЕУ тзв. Gynpich, одржан 4. септембра 2004. године у Мастрихту промовисао је идеју приступања ЕУ по моделу двоструког колосека. Исте године, 5. октобра представници СЦГ на састанку са високим званичницима ЕУ у Београду, дали су политичку сагласност за развој модела двоструког колосека. За техничко осмишљавање и реализацију модела задужене су државе-чланице. Из тог разлога је основана заједничка радна група која има задатак да предложи нацрт закона о изменама и допунама закона о Акционом плану хармонизације економских система држава-чланица државне заједнице СЦГ, тј. да разради у пракси модел двоструког колосека. Влада РС је усвојила предлог закона о изменама и допунама закона о Акционом плану хармонизације економских система држава-чланица државне заједнице СЦГ на седници одржаној у петак 5. новембра 2004. године. Поменути закон усвојен је у оба републичка парламента, а након тога и у Парламенту државне заједнице. На тај начин су озваничене две царинске, односно две спољнотрговинске политике. Управо наведени податак је веома битан са становишта приступања Светској трговинској организацији (СТО). Наиме, модел двоструког колосека требало би да државама-чланицама омогући одвојено приступање СТО, будући да је у овој организацији могуће чланство и аутономних царинских територија. У поступку одвојеног приступања, царинске територије Србије односно Црне Горе, у обавези су да у задатим роковима прихвате општеважећа правила клуба.

ЕВРОПСКО ПАРТНЕРСТВО

Европски савет је у Солуну 19. и 20. јуна 2003. године поново истакао одлучност да у потпуности и ефикасно подржи европску перспективу земаља западног Балкана и изјавио да ће “земље западног Балкана постати саставни део ЕУ када буду достигле утврђене критеријуме.” У Солуну су потврђени закључци Савета од 16. јуна 2003. године у вези са западним Балканом, укључујући и анекс “Солунска Агенда за западни Балкан: у правцу европске интеграције”, који за циљ има даље учвршћивање односа Европске уније и западног Балкана, а на основу искустава у процесу проширења, између осталог увођењем Европских партнерстава. У протеклој деценији, Европска унија је понудила *Партнерство за приступање* (што је оригинални назив овог инструмента) земљама централне и источне Европе које су у том моменту већ имале Споразум о придруживању на снази и биле кандидати за чланство.

Комисија је предала први пакет европских партнерстава почетком априла, а Савет министара их је усвојио јуна 2004. године. квалификованом већином. Праћење Европског партнерства је омогућено механизмима установљеним у оквиру Процеса стабилизације и придруживања, пре свега годишњим извештајима о Процесу стабилизације и придруживања.

Солунска агенда утврђује начине и средства интензивирања Процеса стабилизације и придруживања, између осталог и увођењем европских партнерстава.

На основу годишњег извештаја Комисије, циљ “Европског партнерства за Србију и Црну Гору укључујући Косово, према Резолуцији 1244 Савета безбедности Уједињених нација”, јесте да се утврде приоритети деловања СЦГ како би се подржали њени напори у приближавању ЕУ. Приоритети су прилагођени специфичним потребама и фази припрема Србије и Црне Горе укључујући Косово, и биће ажуриране у случају потребе. Европско партнерство такође пружа смернице за финансијску помоћ Србији и Црној Гори.

Канцеларија за придруживање Европској унији РС је, у сарадњи са ресорним министарствима, припремила (у облику матрица) Акциони план Владе Републике Србије за реализацију приоритета из документа Европско партнерство. План скреће пажњу на начине примене Солунске агенде, приоритете у борби против организованог криминала и корупције, утврђене на Лондонској конференцији 2002. године и на Састанку министара одржаном у Бриселу 28. новембра 2003. године у оквиру Форума ЕУ – западни Балкан, и на мере које је свака држава западног Балкана представила на састанку одржаном 5. новембра у Београду, који је уследио као наставак Охридске конференције о интегрисаном управљању границама.

Процес стабилизације и придруживања остаје оквир за европско усмерење земаља западног Балкана, све до њиховог придруживања ЕУ.

Главни приоритети утврђени за Србију и Црну Гору, односе се на способност земље да испуни критеријуме које је поставио Европски савет у Копенхагену 1993. године и услове за Процес стабилизације и придруживања обухваћеним Закључцима Савета министара од 29. априла 1997. и 21–22. јуна 1999, а односе се на пуну сарадњу са Хашким трибуналом, слободан повратак избеглих и расељених лица као и појачану регионалну сарадњу. Заузврат као резултат Загребачког самита од 24. новембра 2000. године и Солунске агенде из јуна 2003. године државама западног Балкана понуђено је потенцијално чланство у ЕУ.

Годишњи извештај Комисије оцењује постигнути напредак и наводи области које држава о којој је реч мора да унапреди. Приоритети набројани у овом Европском партнерству су одабрани на основу реалних очекивања да Србија и Црна Гора може да их оствари или да их у знатној мери реализује током наредних година. Направљена је разлика између краткорочних приоритета, за које се очекује да ће бити остварени у року од једне до две године, и средњорочних приоритета, за које се очекује да ће бити остварени у року од три до четири године.

Европско партнерство указује на најважније области за припрему Србије и Црне Горе за даљу интеграцију у Европску унију, на основу анализе у Годишњем извештају за 2004. Треба имати на уму да када је у питању хармонизација законодавства, увођење правних тековина ЕУ (*acquis communautaire*) у законодавство није само по себи довољно; поред поменутог биће потребно припремити се за његово пуно спровођење.

Помоћ Заједнице земљама западног Балкана у оквиру Процеса стабилизације и придруживања условљена је даљим напретком у испуњавању политичких критеријума установљених у Копенхагену, а нарочито напретком у испуњавању приоритета проистеклих из Европског партнерства. Непоштовање ових услова могло би да доведе до тога да Савет предузме одговарајуће мере на основу члана 5 Уредбе Савета бр. 2666/2000.

Помоћ Заједнице такође подлеже условима које је Савет одредио у својим Закључцима од 29. априла 1997. и 21–22. јуна 1999. године, а нарочито у погледу обавезе да спроведе демократске, економске и институционалне реформе.

СТУДИЈА ИЗВОДЉИВОСТИ

Израдом Студије изводљивости Европска комисија обавештава државе-чланице да ли је држава која жели да постане члан ЕУ погодан кандидат за преговоре о стабилизацији и придруживању. То је процес који обично траје од два до шест месеци (у случају Хрватске, израда Студије трајала је два месеца, а у случају Македоније шест) и претходи отварању преговора и закључењу ССП. Комплетирањем Студије даје се пресек државне структуре, институција система, администрације, владавине права, срповођења правних норми и тржишне економије.

Политички дијалог између ЕУ и њених држава-чланица и највиших функционера Србије и Црне Горе је интензиван. Те контакте је пратио и стручни дијалог, кроз пет одржаних састанака Консултативне радне групе и до сада шест одржаних састанка Унапређеног сталног дијалога. Србија и Црна Гора је досад испунила низ услова у складу с политиком подстицања (*conditionality policy*), коју спроводи ЕУ.

У случају Србије и Црне Горе, носилац рада на изради Студије изводљивости је одељење за СЦГ у Генералном директорату Комисије ЕУ за спољне послове. Директор за западни Балкан је Рајнхард Прибе, док је шеф Одсека за СЦГ Тереза Собјески. У изради Студије учествују и стручњаци генералних директората за поједине области као што су трговина, царине, саобраћај, енергетика, телекомуникације, унутрашње тржиште, пољопривреда, правосуђе и унутрашњи послови, који свој извештај заснивају на непосредном увиду у остварени напредак у поменутиим областима. У току израде Студије њима се пружа прилика да кроз саветовања са стручњацима домаћих института, састанке Унапређеног сталног дијалога, те увидом у годишње извештаје у области секторских политика, за чију израду су задужени и Комисија и органи извршне власти у Србији и Црној Гори, остваре детаљан увид у све важне економске, политичке и техничке предуслове за отпочињање преговора о стабилизацији и придруживању. Степенom и квалитетом остварених предуслова, условљавена је препорука Европске комисије Савету да је СЦГ кадра да отпочне преговоре о стабилизацији и придруживању.

У погледу структуре, Студију изводљивости чине три главна одељка:

- Увод – укључује осврт на стање које је претходило изради Студије, резиме претходне процене стања и историјат билатералних односа СЦГ и ЕУ;
- Оцена испуњавања политичких и економских критеријума, и
- Процена специфичних обавеза и пресек стања у појединим секторима.

Када је реч о политичким критеријумима, најважнији је процес демократизације и успостављање владавине права. Мерило према којем се оцењује остварени напредак у овој области јесте однос све три гране власти кроз доследну примену начела поделе

власти, успостављање плурализма власти, заштите права националних мањина као и борбе против корупције и организованог криминала.

У одељку о економским предусловима пружа се увид у свеукупну економску ситуацију, од макроекономске стабилности, преко реформе сектора јавних финансија, либерализације цена и трговине, до процеса приватизације и реструктурирања привреде.

У погледу специфичних обавеза, даје се преглед стања у областима које ће постати део обавеза потписивањем Споразума о стабилизацији и придруживању (политички дијалог, регионална сарадња, четири слободе, трговина индустријским производима, пољопривреда и промет производа рибарства, правосуђе и унутрашњи послови итд. – видети приказ Споразума о стабилизацији и придруживању).

Закључак Студије садржи оцену Европске комисије (позитивну или негативну) о стању у СЦГ, као и евентуалном напретку у поменутиим областима. Студија се шаље на мишљење и одобрење земљама чланицама Уније и тај процес може да траје неколико месеци. Потом Савет ЕУ издаје државама упутство којим одобрава Комисији да ступи у преговоре.

ПРЕГОВОРИ О ПОТПИСИВАЊУ СПОРАЗУМА О СТАБИЛИЗАЦИЈИ И ПРИДРУЖИВАЊУ

Процес придруживања ЕУ подразумева сталан дијалог са ЕУ, због чега је преговарачки формат главна одредница овог процеса. Преговори које треба да започне СЦГ нису преговори о пуноправном чланству у ЕУ, већ о придруживању и стабилизацији. Такође, мора се имати на уму чињеница да и сама Европска унија, свесна наших предности и недостатака у овом тренутку, предвиђа постепену либерализацију наше привреде, а самим тим и дужину прелазног периода за стварање зоне слободне трговине. Прелазни период, иначе, није био једнак за све придружене државе западног Балкана (Македонија 10, а Хрватска 6 година) и то је једна од најважнијих ствари о којима се може и мора преговарати. **Сви преговори који следе након закључивања ССП су, пре свега, преговори о времену испуњења захтева ЕУ, али не и преговори о услови-ма уласка. Услови уласка су опште познати и једнаки за све државе-кандидате, па је сигурно да ЕУ, као заједница 25 земаља, неће правити никакве уступке када је било која појединачна земља у питању. То важи и за Србију и Црну Гору.** Главну улогу у преговорима, поред Канцеларије за придруживање СЦГ ЕУ, МСП и одговарајућих организационих јединица које се баве овом проблематиком на нивоу обе републике (Канцеларија за придруживање ЕУ Владе Републике Србије и Министарство за економске односе с иностранством и европске интеграције Републике Црне Горе) имају ресорна министарства у обе републике. У Србији су то пре свега Министарство финансија, Министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства, Министарство трговине, туризма и услуга, Министарство привреде, Министарство правде, Министарство унутрашњих послова и Министарство рада, запошљавања и социјалне политике. У процес преговарања ће бити укључена и друга министарства, али искуство показује да ће у овој фази највећи посао имати министарства која смо поменули.

ОРГАНИЗАЦИОНА ИСКУСТВА ДРУГИХ ЗЕМАЉА

Искуства Македоније и Хрватске у преговорима о закључивању ССП за нас су врло корисна и поучна. Обе земље су потписале уговор током 2001. године, с тим да се Хрватска обавезала на испуњење обавеза обухваћених уговором у року од шест, а Македонија у року од десет година. Иначе, за нас би могла бити од значаја организациона решења Хрватске пре почетка преговора, која је имала пет тимова, задужених за одређене области у самим преговорима. То су:

Државна делегација (тзв. државно изасланство) – је била задужена за укупни политички оквир преговора. Ово тело је надзирало рад преговарачког тима и извештавало је председника, Владу и Сабор (Скупштину) Републике Хрватске о току и резултатима преговора. Ову делегацију чинили су министар спољних послова, министар за европ-

ске интеграције, министар привреде, главни преговарач, његови заменици и шеф Мисије Републике Хрватске у Бриселу.

Ужи преговарачки тим – број чланова овог тима одређен је тако да се максимално повећа оперативност и делотворност, укључујући ефикасност процеса доношења одлука. Хрватски ужи преговарачки тим је бројао свега осам особа, а чинили су га представници Министарства спољних послова, Министарства привреде, Министарства за европске интеграције, секретар тима и шеф Мисије у Бриселу. Главни преговарач Републике Хрватске у преговорима био је заменик министра привреде.

Шири преговарачки тим – поред представника ужег преговарачког тима, шири преговарачки тим укључивао је представнике свих релевантних министарстава, Народне банке, Мисије у Бриселу и бројних иностраних стручњака који су у то време боравили у Загребу.

Секретар преговарачког тима – особа која је пружала логистичку подршку преговарачком тиму, као и помоћ у координацији политичких и секторских преговора, који су у надлежности три кључна министарства (Министарство иностраних послова, Министарства за европске интеграције и Министарства привреде).

Радне групе – биле су задужене за детаљно припремање појединих делова Споразума, а на челу су се налазили заменици/помоћници одговарајућих министарстава, која преузимају надлежност у спровођењу одговарајућих делова Споразума.

ПРИКАЗ СПОРАЗУМА О СТАБИЛИЗАЦИЈИ И ПРИДРУЖИВАЊУ

Напомена: приказ Споразума о стабилизацији и придруживању представља стандардизован модел уговора са државама западног Балкана пре свега Хрватском и Македонијом. Имајући у виду новоустановљени модел двоструког колосека за Србију и Црну Гору структура Споразума о стабилизацији и придруживању СЦГ биће прилагођена поменутом моделу.

ВРСТА СПОРАЗУМА

ССП је врста повлашћеног споразума, осмишљеног тако да на директан начин доприне се економској и политичкој стабилизацији земље и региона, као и да успостави блиске и дугорочне везе између страна у споразуму. Овај споразум се склапа на неодређено време. Споразум ће укључивати уобичајене одредбе које се тичу његовог ступања на снагу, рока за његов отказ и веродостојност разних језичних верзија.

ПРЕДМЕТ СПОРАЗУМА

Споразум регулише политичке, економске и трговинске односе између уговорних страна. Споразум обухвата одредбе које се могу разврстати у пет основних поглавља:

- политички дијалог и регионална сарадња;
- трговински односи;
- усклађивање законодавства у појединим областима;
- одређивање подручја сарадње и помоћи и
- институционални аранжмани за спровођење Споразума.

САДРЖАЈ СПОРАЗУМА

ПРЕАМБУЛА

У преамбули се наводе циљеви Споразума и општи услови под којима се споразум склапа, као на пример:

- јаке везе и заједничке вредности уговорних страна, жеља за њиховим даљим јачањем и успостављањем блиских и трајних односа, утемељених на узајамности и заједничком интересу;
- значај закључака Европског савета из Келна (1999) и Санта Марија да Феире (2000), који се односе на државе обухваћене Процесом стабилизације и придруживања;
- нужност успостављања нових квалитативних односа, имајући у виду јачање демократских процеса у Србији и Црној Гори, уз приврженост јачању политичких и економских слобода, поштовању људских и мањинских права, као и владавини права, вишестраначком систему и слободним изборима;
- спремност Србије и Црне Горе да усклади своје законодавство у одговарајућим секторима правних тековина ЕУ, и спремност ЕУ да Србији и Црној Гори пружи стручну и финансијску помоћ том процесу.

ЦИЉЕВИ ПРИДРУЖИВАЊА

Циљеви придруживања су:

- да се осигура одговарајући оквир за политички дијалог, који ће омогућити развој блиских политичких односа између уговорних страна;
- да се потпомогне проширење трговине и економских односа између две стране, што ће допринети динамичнијем економском развоју Србије и Црне Горе;
- да се постепено успостави подручје слободне трговине, које би укључивало готово сву трговину између ЕУ и Србије и Црне Горе;
- да се подстакне регионална сарадња и стабилност.

ОПШТА НАЧЕЛА

У досадашњој пракси уобичајено је да општа начела садрже следеће елементе:

- поштовање људских права, посебно обавезу поштовања и заштите права националних мањина;
- активан допринос Србије и Црне Горе и ЕУ међународним односима и регионалном миру, као и стабилност и даљи развој добросуседских односа, кључних за Процес стабилизације и придруживања, што ће бити повезано и са испуњавањем одговарајућих политичких и економских услова;
- спремност Србије и Црне Горе да сарађује с државама региона и развија добросуседске односе, чиме доприноси стабилности у региону;
- начело прогресивног придруживања, према којем ће потпуно придруживање бити постигнуто на крају прелазног периода, чије ће се трајање одредити током преговора, а које не би требало бити дуже од десет година, имајући у виду степен спремности Србије и Црне Горе с једне стране, и досадашња искуства земаља које су потписале овај споразум, с друге;
- одредбу о потпуној усклађености овог споразума са релевантним одредбама СТО, а посебно чланом XXIV² ГАТТ из 1994. године и чланом V ГАТС.

² Услови под којима се може одступити од клаузуле најповлашћеније нације у случају оснивања или приступања регионалним трговинским организацијама.

ПОЛИТИЧКИ ДИЈАЛОГ

Одредбе о политичком дијалогу укључују следеће елементе:

- интензивирање и даљи развој постојећег политичког дијалога између ЕУ и Србије и Црне Горе;
- стабилизовање процеса придруживања Европској унији и пружање подршке политичким и економским променама у Србији и Црној Гори, као и допринос успостављању блиских веза и нових облика сарадње, заснованих на начелу солидарности између свих страна.

Циљ политичког дијалога је да:

- помогне интеграцију Србије и Црне Горе у заједницу демократских држава и постепено приближавање ЕУ;
- повећа усаглашеност ставова о међународним питањима, посебно оних која могу имати значајан утицај на једну или другу уговорну страну;
- допринесе регионалној сарадњи и јачању добросуседских односа у региону и тако допринесе регионалној стабилности, укључујући и оквир Пакта стабилности за ЈИЕ;
- побољша сарадњу на подручју Заједничке спољне и безбедносне политике ЕУ, и
- спроводи заједничке ставове о безбедности и стабилности у Европи.

РЕГИОНАЛНА САРАДЊА

У оквиру одредаба о регионалној сарадњи могу се очекивати следећи елементи:

- Србија и Црна Гора ће у оквиру своје привржености миру и стабилности развијати добросуседске односе и регионалну сарадњу.
- Србија и Црна Гора ће у контексту приближавања и приступања ЕУ развијати сарадњу са свим државама-кандидатима за чланство, као и државама укљученим у процес стабилизације и придруживања, са циљем јачања регионалне сарадње као једне од кључних одредница процеса европске интеграције.
- Спремност ЕУ да кроз своје програме помогне и подржи пројекте с регионалном и прекограничном димензијом.

СЛОБОДНО КРЕТАЊЕ РОБЕ

Вероватно најважније поглавље споразума, којим се регулише:

- да ће током прелазног периода Србија и Црна Гора и ЕУ постепено успоставити зону слободне трговине;
- да ће ЕУ одмах да омогући бесцарински увоз робе пореклом из Србије и Црне Горе;
- да ће се отварање нашег тржишта за робу из ЕУ остварити постепено у договореном прелазном периоду;

- да ће зона слободне трговине бити остварена у складу с чланом XXIV ГАТТ-а из 1994 и другим важећим одредбама СТО;
- да ће Србија и Црна Гора прихватити обавезу да користити Комбиновану номенклатуру класификације робе у трговини између две стране (за потребе статистичког царинског праћења);
- основне царинске стопе, на које ће се примењивати накнадна смањења, биће оне коју Србија и Црна Гора буде примењивала на *erga omnes* основи на дан потписивања Споразума;
- да Србија и Црна Гора могу да очекују да ће трговински део Споразума почети да се примењује и пре ступања на снагу ССП, а на основу посебног привременог споразума за овај део (*Interim Agreement*);

ТРГОВИНА ИНДУСТРИЈСКИМ ПРОИЗВОДИМА

У овом поглављу уредиће се питања царинског третмана производа пореклом из Србије и Црне Горе и ЕУ. Може се очекивати да ће ЕУ Споразумом потврдити укидање количинских ограничења, царинских стопа и свих осталих мера које имају еквивалентан утицај на увоз, а које су утврђене у аутономним трговинским преференцијалима који су на снази у тренутку ступања Споразума на снагу.

Ступањем Споразума на снагу, Србија и Црна Гора ће бити спремна да укине царине на индустријске производе пореклом из ЕЗ, осим за осетљиве производе, за које би царине биле укинуте на крају прелазног периода који се утврди Споразумом.

ТРГОВИНА ПОЉОПРИВРЕДНИМ И РИБЉИМ ПРОИЗВОДИМА

Овај одељак поглавља о слободи трговине, који има само 7 чланова, по правилу прате протоколи и анекси којима се ближе одређују производи на које се односе поједине тачке споразума и који броје стотине страница.

У одељку се:

- дефинишу пољопривредни и производи рибарства;
- одређује укидање царина и других дажбина с једнаким дејством од стране ЕУ и наводе изузеци за које то не важи;
- одређује динамика којом ће Србија и Црна Гора укидати, односно постепено смањивати царине и друге дажбине са једнаким дејством.

Напомена: од огромног је значаја за пољопривреду правилно утврдити и преговарати динамику постепеног смањења царина на производе ЕУ. Искуство показује да је то једно од најосетљивијих подручја у току преговора.

ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

Може се очекивати да ће се у овом поглављу регулисати питања као што су:

- мировање царинских стопа од дана потписивања Споразума;
- забрана пореске дискриминације;
- царинске уније, зоне слободне трговине и малогранични промет;

- антидампинг;
- опште заштитне клаузуле;
- државни монополи;
- услови под којима се могу уводити увозна или извозна ограничења (оправдана због јавног морала, јавног интереса, јавне сигурности; заштите здравља и живота људи итд.)

КРЕТАЊЕ РАДНИКА, УСЛУГА, КАПИТАЛА, ПРАВО НА ОСНИВАЊЕ ПРЕДУЗЕЋА

КРЕТАЊЕ РАДНИКА

СЦГ и ЕУ би требало да питања у овој области регулишу у правцу отварања тржишта рада за наше раднике у ЕУ и стварањем могућности за страна улагања олакшавањем (у смислу скраћивања поступка за добијање административних дозвола) запошљавања у Србији и Црној Гори држављана држава ЕУ који спадају у руководеће особље и стручњаке на подручју нових технологија, уз обострано задржавање права, у прелазном периоду, примене националног законодавства по питању виза, радних дозвола и радноправног статуса.

Споразумом се регулишу и питања социјалног осигурања радника и њихових породица.

Важно је имати у виду да је ситуација на тржишту радне снаге у земљама ЕУ таква да се тешко може очекивати у скорије време пуна слобода кретања радне снаге. Другим речима, у области трговине ЕУ даје асиметричне повластице, док на тржишту радне снаге ЕУ захтева асиметрично увођење слободе кретања радне снаге.

ПРАВО НА ОСНИВАЊЕ ПРЕДУЗЕЋА

Ово уговорно подручје би могло да обухвати следеће главне компоненте:

- дефинисање појмова;
- обавезе Србије и Црне Горе да предузећима из ЕУ обезбеде третман који неће бити неповољнији од третмана домаћих предузећа;
- сличну обавезу држава-чланица ЕУ;
- постепено увођење права физичким лицима на самозапошљавање у оба смера;
- изузетке (области) у којима се претходно наведене компоненте неће примењивати, и
- узајамно признавање диплома и квалификација.

ПРУЖАЊЕ УСЛУГА

Споразум треба да омогући прогресивну и реципрочну либерализацију трговине и услуга у складу с важећим правилима СТО. Споразум ће укључивати следеће главне ставке:

- фирме које нису основане на територији друге уговорне стране постепено ће стећи право пружања услуга, у складу с правилима ГАТС-а, а посебно узевши у обзир напредак на плану усклађивања законодавства у различитим пољима;
- Савет стабилизације и придруживања ће разматрати ток либерализације, посебно напредак који је постигнут на пољу финансијских услуга (реформа банкарства, јачање структура надзора и законодавства које се односи на осигурање и берзе);
- за поступак либерализације појединих услуга договориће се прелазни периоди;
- значајно место у овом одељку имаће услуге саобраћаја.

ТЕКУЋА ПЛАЋАЊА И КРЕТАЊЕ КАПИТАЛА

- Текућа плаћања ће морати да се обављају конвертибилним средствима што неће бити проблем јер је, још СРЈ, потписала члан VIII Споразума о ММФ-у;
- Обе стране се обавезују да омогуће слободно кретање капитала у вези са директним инвестицијама и репатријацијом профита;
- Обе стране се обавезују да ће омогућити несметано кретање капитала у вези са кредитима и комерцијалним односима;
- Србија и Црна Гора ће морати да се обавезу да ће у неком року омогућити и куповину земљишта правним и физичким лицима из ЕУ.

Напомена: И ово је област у којој се може преговарати о прелазном периоду. Динамику и редослед либерализације треба испреговарати сагласно платно-билансној ситуацији, те сагласно развијености и снази финансијских тржишта да се не би дестабилизovala макроекономска ситуација.

УСКЛАЂИВАЊЕ ЗАКОНОДАВСТВА И ПРИМЕНА ПРАВА

У овом одељку треба очекивати следеће:

- Србија и Црна Гора се обавезују да ће од тренутка потписивања Споразума почети усклађивање законодавства са правним тековинама ЕУ (*acquis communautaire*);
- да ће у првој фази пажња бити првенствено посвећена основним аспектима стварања унутрашњег тржишта;
- треба очекивати да ће се посебна разрада у Споразуму односити на подручје конкуренције, интелектуалне својине, индустријске и друге комерцијалне својине, јавним набавкама, стандардизацији и заштити потрошача.

ПРАВОСУЂЕ И УНУТРАШЊИ ПОСЛОВИ

У овом одељку се може очекивати следеће:

- обострано обавезивање на поштовање институција и владавине права;
- сарадња у домену кретања физичких лица, што би обухватало питање виза, контроле граница, давање азила и питање миграција;
- спречавање илегалне имиграције и стварање услова за повратак илегалних имиграната;
- сарадња у области спречавања прања новца;

- сарадња у сузбијању илегалне трговине наркотицима;
- сарадња у сузбијању организованог криминала.

САРАДЊА У ОБЛАСТИМА ПОСЕБНИХ ПОЛИТИКА

Овај вид сарадње не представља уговором утврђене обавезе, већ намере обе стране да у једном броју идентификованих области допринесу јачању веза између уговорних страна, као и развоју Србије и Црне Горе и регионалној стабилности.

Напомена: Спровођење утврђених политика сарадње обично је тесно повезано са одговарајућим програмима финансијске и техничке помоћи.

Споразумом ће се, највероватније, утврдити следеће области у којима ће се конкретизовати:

- економска политика;
- сарадња у домену статистике;
- сарадња у банкарству, осигурању и другим финансијским услугама;
- унапређење и заштита директних страних инвестиција;
- индустријска сарадња;
- мала и средња предузећа;
- царине;
- порески систем;
- социјална заштита;
- пољопривреда и агроиндустрија;
- образовање и обука;
- култура;
- информације и комуникације;
- сарадња у аудиовизуелној области;
- развој информатичког друштва;
- саобраћај;
- енергија;
- нуклеарна безбедност;
- животна средина;
- наука и технолошки развој;
- регионални развој и развој локалних заједница.

За очекивати је да ће Споразум нагласити потребу интегрисања утврђених политика у шире, регионалне пројекте којима ЕУ спроводи Процес стабилизације и придруживања у региону. Садржај по појединим областима ће варирати од узајамно испољеног интереса, од једне или две протоколарне реченице у неким случајевима, до разраде сегмената, програма и пројеката који ће бити предмет сарадње у неким другим случајевима.

ФИНАНСИЈСКА САРАДЊА

Од посебне важности биће дефинисање оквира за финансијску сарадњу и помоћ ЕУ у Споразуму. У овом одељку се говори о облицима помоћи коју ће ЕУ пружати као и најзначајнијим областима коришћења.

ИНСТИТУЦИОНАЛНЕ, ОПШТЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Институционалне одредбе успостављају три уобичајена заједничка тела за спровођење Споразума уз могуће промене и прилагођавања услед увођења двоструког колосека за Србију и Црну Гору: Савет стабилизације и придруживања (СаСП) ће бити највише тело успостављено Споразумом и биће задужено за надгледање спровођења Споразума. Састајаће се у редовним временским интервалима на одговарајућем нивоу, а према потреби може сазвати и ванредне састанке. СаСП ће испитивати свако битно питање у вези са спровођењем Споразума, као и свако друго билатерално или међународно питање од заједничког интереса. СаСП ће усвојити правила поступања за своје деловање. Европска инвестициона банка ће бити укључена као посматрач у расправе пред СаСП о питањима из њене надлежности. СаСП ће било које од својих овлашћења моћи да делегира Одбору за стабилизацију и придруживање (ОСП). ОСП ће бити помоћно тело СаСП које ће припремати састанке СаСП и осигуравати континуитет између његових састанака. Састајаће се према потреби, али најмање једном годишње, на нивоу виших државних чиновника. Испитиваће сва питања везана за спровођење ССП, као и друга питања од заједничког интереса. ОСП ће моћи да оснива и пододборе за поједина подручја. Парламентарни одбор стабилизације и придруживања (ПОСП) ће бити форум у којем ће се најмање једном годишње састајати и размењивати мишљења чланова Скупштине Државне заједнице Србије и Црне Горе, с једне, и Европског парламента, с друге стране. Имаће саветодавну улогу према СаСП.

Опште и завршне одредбе односе се на (велики део одредби из овог поглавља биће предмет одвојених протокола за државе-чланице:

- осигурање једнаког приступа грађана и правних лица редовним и управним судовима за заштиту њихових права, као и недискриминацију у спровођењу мера предузетих у оквиру Споразума;
- омогућавање предузимања мера које су неопходне из безбедносних разлога, као и задржавање оних права из постојећих споразума између Србије и Црне Горе и чланица ЕУ која су повољнија за привредне субјекте;
- утврђивање поступака за саветовање и решавање спорова у случају неиспуњења обавеза из Споразума;
- утврђивање трајања Споразума, могућности његовог отказивања, као и услова под којима може доћи до његове суспензије с тренутним дејством;
- дефинисање територијалне примене Споразума, појма странака, језика споразума, ступања на снагу;
- договор о склапању Привременог споразума (*Interim Agreement*), који је уобичајан приликом склапања Споразума о придруживању, а тиче се одредби о слободном кретању роба и промету. Реч је о Споразуму који омогућава тренутно ступање на снагу оних одредби које не подлежу ратификацији у парламентима чланица ЕУ и ЕП, а имају и практичне користи за економске односе Србије и Црне Горе и ЕУ;

- договор о усаглашавању изјаве о успостављању формалног политичког дијалога приликом потписивања ССП, како би дијалог започео и пре ступања на снагу ССП, пошто се, у овом случају, захтева потврђивање у парламентима држава чланица ЕУ, Европском парламенту, као и Скупштини Србије и Црне Горе;
- одређивање главног секретара Савета министара ЕУ и Високог представника ЕУ за заједничку спољну и безбедносну политику као депозитара ССП.

ТРОШКОВИ И ДОБИТИ ОД СПОРАЗУМА О СТАБИЛИЗАЦИЈИ И ПРИДРУЖИВАЊУ

Анализа трошкова и добити који настају спровођењем ССП, неопходан је пратећи садржај за сваку државу чије се друштво налази у транзицији. Овакав приступ је нарочито важан за привредне субјекте који у зависности од ставова изречених у таквој анализи могу да буду у стању да реструктурирају сопствене капацитете и производњу. ССП јесте у стању да мења економски систем једне државе и његову структуру. Због тога период за примену ССП траје и по неколико година (6–10).

Један део промена који настаје применом ССП, назива се либерализација тржишта. Трошкови либерализације домаћег тржишта биће:

- отежани услови пословања домаћих предузећа услед појачане конкуренције;
- смањивање плата у мање конкурентном домаћем сектору, или раст незапослености услед ликвидације неконкурентних фирми;
- губитак дела царинских прихода, и
- негативни ефекти на текући биланс због повећаног увоза конкурентнијих производа из иностранства.

Процес стабилизације и придруживања има и позитивне ефекте по економски систем једне државе. Користи једностраног укидања царина од стране ЕУ биће:

- слободан приступ тржиштима ЕУ под конкурентским (повољним) условима и нижим ценама;
- даљи развој конкурентности извозног сектора;
- раст инвестиција, запослености и продуктивности извозног сектора;
- позитивни ефекти на текући биланс земље услед раста извоза.

Стварање зоне слободне трговине на макроекономском плану погодује:

- побољшању стабилности цена у земљи;
- бржем реструктурирању домаћих предузећа;
- преносу технологије и знања из иностранства;
- поспешивању страних директних инвестиција;
- убрзању привредног раста у будућем периоду;
- коришћењу значајне финансијске помоћи из програма КАРДС.

ПРОГРАМ ПОМОЋИ ЕУ У РЕАЛИЗАЦИЈИ ПСП (Помоћ Европске заједнице у обнови, развоју и стабилизацији – КАРДС)

КАРДС је програм помоћи ЕУ усвојен крајем 2000. године са циљем пружања техничко-финансијске потпоре државама западног Балкана (Албанија, Хрватска, Србија и Црна Гора, Република Македонија, Босна и Херцеговина). Програм подршке је израђен до 31. децембра 2006. године. Висина средстава која су одређена преко КАРДС програма износи 4,65 милијарди евра.

**Табела 4 Финансијска помоћ ЕУ државама западног Балкана
у периоду од 2002–2004. у милионима €**

ДРЖАВА	2002	2003	2004	УКУПНО
Албанија	44,9	46,5	52,5	143,9
Босна и Херцеговина	71,9	63	58	192,9
Хрватска	59	62	68	189
Србија и Црна Гора	195	255	210	660
СЦГ/Косово	154,9	50	40	244,9
Македонија	41,5	43,5	43,5	128,5
Регионални пројекти	45	35	0	80
Укупно/западни Балкан	612,2	555	472	1639,2

Овим програмом замењени су досадашњи инструменти помоћи, ФАР и ОБНОВА, државама које желе да постану чланови ЕУ. Увођење новог регионалног фонда, КАРДС, резултат је измењених потреба држава које приступају ЕУ, као и увођења новог приступа ЕУ државама региона (видети регионални приступ ЕУ, стр. 3, ПСП). Уредбом бр. 2666/2000 средства из КАРДС-а користе се за:

- повратак избеглица и обнову њихове имовине;
- стварање општих услова за развој демократије, владавине права, права мањина, грађанског друштва, независности медија итд.;
- економске реформе;
- друштвени развој са нагласком на смањење сиромаштва, образовање, стручно усавршавање и заштиту животне средине, и
- развој односа држава у региону, као и њиховог односа са државама-чланицама/кандидатима ЕУ и промоцију прекограничне сарадње.

Програм КАРДС подељен је у два потпрограма: национални и регионални КАРДС. Корисници националног КАРДС-а су државе и то свака појединачно, док су корисници регионалног КАРДС-а све државе региона, при чему треба имати у виду да је припрема пројеката из овог фонда веома централизована и да се највећи део активности у припреми пројеката одвија у седишту Европске комисије. Наиме, замишљено је да регионални КАРДС буде допуна националним програмима у областима у којима је регионална сарадња плодотворнија и доводи до бољих резултата у решавању одређених питања.

НАЧИН СПРОВОЂЕЊА ПРОГРАМА КАРДС

Пре отпочињања припреме и реализације било ког пројекта, Комисија припрема тзв. националне стратегије (национални КАРДС) за период од 2002–2006. године за сваку државу посебно. Националне стратегије садрже Вишегодишњи индикативни програм (ВИП) који се најчешће утврђује за период од три године. Битно је истаћи да и Национална стратегија и Вишегодишњи индикативни програм операционализују помоћ ЕУ државама у региону. Листа пројеката, односно пројектних идеја, заокружена је тек израдом годишњег плана активности, а активности су зацртане Вишегодишњим индикативним програмом (видети схему).

Израда НАЦИОНАЛНЕ СТРАТЕГИЈЕ	⇒	Национална стратегија садржи ВИШЕГОДИШЊИ ИНДИКАТИВНИ ПРОГРАМ (ВИП)	⇒	На основу националног ВИП утврђује се годишњи ПЛАН АКТИВНОСТИ
------------------------------	---	--	---	---

По сличном рецепту спроводи се и помоћ ЕУ која је намењена региону као целини кроз тзв. Регионални КАРДС, по принципу:

Израда РЕГИОНАЛНЕ СТРАТЕГИЈЕ	⇒	Регионална стратегија садржи РЕГИОНАЛНИ ВИШЕГОДИШЊИ ИНДИКАТИВНИ ПРОГРАМ (РВИП)	⇒	На основу регионалног ВИП утврђује се годишњи ПЛАН АКТИВНОСТИ
------------------------------	---	--	---	---

ВИП и План активности за Србију и Црну Гору израђују ресорне установе (министарства и друге заинтересоване управне организације) у сарадњи са Европском агенцијом за реконструкцију (*European Agency for Reconstruction*) и Министарством за економске односе с иностранством. Општа методологија на основу које се припремају пројекти јесте Методологија управљања пројектним циклусом (*Project Cycle Management – PCM*).

У почетној фази утврђује се листа пројеката у сарадњи са Европском комисијом (ЕАР у случају СЦГ), која се потом у форми описа пројекта (*project fiche*), уврштава у садржај документа. Опис пројекта садржи основне информације о пројекту, што укључује циљеве, активности и позадину пројеката. Када је једном програм на тај начин утврђен, предстоји потписивање финансијског споразума дотичне државе и Комисије, чиме је задовољен и последњи предуслов за издвајање одређених финансијских средстава.

Коначно, да би се пројекти могли спровести неопходно је учинити још неколико корака, што употребу програма помоћи КАРДС чини изузетно сложенем. Најпре је потребно поменуте описе пројеката поделити на различите уговоре на основу којих се раде конкретни документи који разрађују те уговоре. Ти документи садрже пројектне задатке (*Terms of Reference*) којима се утврђују пружање услуга, техничка спецификација помоћу које се врши набавка роба и трошковници у случају извођења одређених радова. Сва питања у вези с доделом пројекта на управљање одвијају се на основу тендерског поступка Европске комисије, односно Канцеларије Европске помоћи (*EuropeAid Office*), тј. ЕАР у случају Србије и Црне Горе.

НОВИ ИНСТРУМЕНТ О СУСЕДСТВУ (NEW NEIGHBOURHOOD INITIATIVE – NNI)

Од тренутка када је постало извесно да ће ЕУ 2004. године бројати 25 чланова, Комисија разматра могућност увођења новог инструмента којим би се пружила подршка прекограничној сарадњи са источним и јужним суседима. Комисија је јасно изразила свој став у саопштењу издатом јула 2003. године, када су идентификована четири основна циља поменутог инструмента:

1. промовисање одрживог привредног развоја;
2. заједнички рад на решавању заједничких изазова у секторима као што су заштита животне средине, здравство, борба против организованог криминала итд;
3. стварање ефикасних и безбедних граница и граничних служби;
4. промоција акција у локалним срединама и локалним самоуправама.

У очекивању увођења *NNI*, Србији и Црној Гори остају на располагању програм КАРДС и *Interreg*.

Закључак

Србија и Црна Гора важи за потенцијалног кандидата за чланство у ЕУ. Ова, за сада само ласкава, титула обелодањена је на самиту Европског савета у Феири јуна 2000. године, а потврђена три године касније у Солуну. Након пређеног пута, који почиње стицањем статуса потенцијалног кандидата и који се окончава заузимањем положаја придруженог члана након успешне примене Споразума о стабилизацији и придруживању, окончава се и Процес стабилизације и придруживања. Колико ће трајати и какве ће резултате донети, у највећој мери зависи од држава које теже чланству у ЕУ. У претходне четири године државе региона забележиле су привредни раст у просеку од 4%, а ниво директних страних улагања увећан је за 40%. Такав резултат одудара од тренда привредне рецесије у којој се налазе велики економски системи. Еврооптимисти из нашег региона би без дилеме овакав успех приписали непосредним ефектима које производи Процес стабилизације и придруживања на економије држава западног Балкана. Наш задатак је да пројектујемо развој и такву пројекцију прилагођавамо сопственим потребама у том процесу. То значи да уз већ познате инструменте ЕУ који су на располагању Србији и Црној Гори у оквиру ПСП, стратешке правце које утврђује Влада Републике Србије, ревност и посвећеност свих друштвених актера овом процесу, транзициони период европских интеграција изгледа много краће, а да ли ће бити најкраћи у историји европских интеграција треба препустити савременој политичкој историји.